

สังกัตรธรรม

จากสวนโมกข์
ถึงสวนแก้ว

โดย...พุทธทาส

ชีวิต ๔ ชั้น ตามหลักมนุษยธรรมศาสตร์

ชีวิต ๔ ชั้น

ชั้นที่ ๑ เป็นเด็ก ๆ รุ่นหนุ่ม รุ่นสาว ระดับที่กำลังเป็นรุ่นหนุ่ม รุ่นสาวก็เรียกว่า “ระดับพรหมจารี” พรหมจารีนี้คือ ประพฤติอย่างพรหม คือ ประพฤติระเบียบวินัยเคร่งครัดมาก เกี่ยวกับการศึกษา การเล่าเรียน การเป็นการอยู่ ศึกษากันเต็มที่ ปฏิบัติกันเต็มที่ นี้เรียกว่า พรหมจารีชั้นหนึ่ง

ชั้นที่ ๒ เรียกว่า **ระดับคฤหัสถ์** ก็ให้บริโภคมผลของการทำงาน ระบุคำว่า “กาม” ลงไปเลย ให้บริโภคมกาม ให้แสวงหา กระทั่งทำหน้าที่ เป็นบิดามารดา เป็นผู้รู้รสหรือชิมหมัดในความเป็นคฤหัสถ์ นับตั้งแต่

การบริโภคน้ำ และการเป็นบิดามารดาที่ดี มันเป็นการศึกษาที่ผิดจากระดับพรหมจารีมาก เขาให้ถือว่าเป็นการศึกษาทั้งนั้น การที่เราประกอบอาชีพได้ทรัพย์ได้อำนาจมา บริโภคน้ำ มีลูกมีหลาน มีอะไรนี่เป็นการศึกษาระดับหนึ่งชั้นหนึ่ง ที่นี้อายุก็เข้าไปขนาด ๔๐-๕๐ อะไรอย่างนี้

ขั้นที่ ๓ พออายุขนาด ๕๐-๖๐ อะไรอย่างนี้ก็เลื่อนชั้น เป็นระดับ**วนปรสัถ** วนปรสัถนี้ตามตัวหนังสือ แปลว่า **อยู่ป่า** เราก็เคยเข้าใจผิดว่าต้องออกไปอยู่ป่า แต่ขอให้ไปดูให้ทั่วมนุธรรมศาสตร์ คำว่า วนปรสัถนี้ อธิบายไม่หมายเฉพาะไปอยู่ป่า จะอยู่ป่าก็ได้ จะออกไปอยู่ป่าก็ได้ คงอยู่ในบ้านเรือนนี้ก็ได้อนปรสัถนี้ แต่ว่าต้องกลายเป็นคนเก็บตัว คือ เรื่องเงิน เรื่องทอง เรื่องลูก เรื่องเมีย นั้นสลัดไปแล้ว เหมือนอย่างที่คุณแก่ ๆ สลัดเรื่องนี้ไปเล่นกล้วยไม้ เล่นอะไรอย่างนี้ นี่คุณเพรียง (คุณเพรียง หมายถึงอุบาสกคนหนึ่ง-ผู้รวบรวม) เข้าใจดี อย่างที่เล่นของเล่น เล่นกล้วยไม้อะไรนี้ แต่เขาไม่ได้เล่นอย่างนั้น ให้สลัดสิ่งเหล่านั้น เก็บตัวอยู่ในลักษณะที่ศึกษาชีวิตด้านใน กลายเป็นนักศึกษา

สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง นี่คือการศึกษาค้นคว้า มันเหมือนกับบอญู่ปา ตัดความสัมพันธ์ ตัดอะไรมากที่สุด แล้วมองดูชีวิตในด้านใน **เงินคืออะไร ? ลูกเมียคืออะไร ? เกียรติยศชื่อเสียงคืออะไร ? เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติคืออะไร ? สังคมคืออะไร ?** เก็บตัวอุดหนุนดูต่อเรื่องอื่น ๆ ศึกษาแต่เรื่องนี้ มันเป็นภายในมากที่สุด นี่เป็นนวนปรัสถ์

ขั้นที่ ๔ นี้ ถ้าอยู่ไปได้อีก และผ่านขั้น ๓ ไปได้ถึงขั้นสุดท้าย เรียกว่า **“ระดับสันยาส หรือสันยาสี”** สันยาสีนี้ คือจัดการแจกจ่ายความรู้ที่ค้นได้อย่างลึกซึ้งนั้นเป็นผู้ทำทางวิญญานไปเลย ในระยะสันยาสีนี้ นั้นเป็นคนแก่อายุ ๘๐-๙๐ อะไรก็ตามใจ นั่งทำตัวเป็นแสงสว่างแก่คนทุกคน ทุกชนิด ทุกประเภท ทุกระดับ นี่ฟังทบทวนดูให้ดี :-

ระดับที่ ๑ เป็นพรหมจารี เป็นเด็กเป็นหนุ่มเป็นสาว ก็ต้องทำเคร่งครัดที่สุด อย่างวิธีการศึกษาของเด็กหนุ่มเด็กสาว ตลอดจนศีลวัตรต่าง ๆ ด้วย ถือศีล ถือวัตรกันอย่างเคร่งครัด เรื่องเกี่ยวกับเพศอะไรนี้เคร่งครัดมาก ไม่ปล่อยเลย

ระดับที่ ๒ เป็นคฤหัสถ์ นี้ถึงจะปล่อยเป็นเรื่องระหว่างเพศ เรื่องการงาน เรื่องอาชีพ เรื่องเป็นบิดามารดาขึ้นมาเลย คำว่า **คฤหัสถ์** ก็แปลว่า **ผู้อยู่เรือน**

“ **มองดูชีวิตในด้านใน
เงินคืออะไร ?
ลูกเมียคืออะไร ?
เกียรติยศชื่อเสียงคืออะไร ?
เรื่องกิน เรื่องกาม เรื่องเกียรติคืออะไร ?
สังคมคืออะไร ?** ”

ระดับที่ ๓ เป็นนวนปรัสถ์ อายุนั้นไม่แน่จะเป็น ๖๐-๗๐ ไปก็สุดแท้เถอะ เรื่องทางเพศจืดแล้ว มันจืดไปเองด้วย เขาจึงจะเป็นผู้ อยู่ป่าเป็นนวนปรัสถ์ ถ้าพอใจก็ออกไปอยู่หิมาลัย เป็นฤๅษีซีไพรไปเลย ก็ได้ ถ้าไม่ประสงค์อย่างนั้นจะอยู่ที่บ้านก็ได้ แต่ว่าเปลี่ยนชีวิต เช่น ไปอยู่ตามกอไผ่มุมบ้าน ปลุกกะต้อบอยู่อะไรอย่างนี้ ลูกหลานไม่เกี่ยว แล้ว ตอนนี้เป็นนวนปรัสถ์ จิตใจหวนระลึกไปแต่ในภายในแต่เรื่องหน หลังทั้งนั้น จนแตกฉานในสิ่งที่เรียกว่าชีวิต ถ้าไปอยู่ป่าอยู่ดงเลย ก็ไปทำอย่างเดียวกัน

ระดับที่ ๔ สันยาสนี เป็นสังคมอีกครั้ง กลับมาในฐานะผู้ส่อง ตะเกียงให้แสงสว่างทางชีวิตแก่ผู้ที่จะไปติดต่อกัน แล้วแต่จะเป็นใคร เด็ก เล็ก ๆ ก็ได้ ไปถามเรื่องอะไร ๆ จะได้รับคำตอบที่มีประโยชน์ที่สุด คนหนุ่มสาวจะไปถามอะไรก็ได้คำตอบที่มีประโยชน์ที่สุด หรือคน แก่คนเฒ่าด้วยกันจะไปศึกษาหาหรืออะไรกัน นั่นก็เป็นเรื่องสว่างไสว ที่สุด เรียกได้ว่า **เป็นผู้นำทางวิญญานได้แล้ว** ถ้าไปอยู่ป่าเป็นฤๅษี มุณี ที่นี้ตอนนี้ต้องกลับมาแล้ว ต้องกลับมาอยู่ตามหมู่บ้าน เทียวไป ตามหมู่บ้าน อยู่ตามตำบล ที่จะให้ประชาชนติดต่อกันได้ แต่ไม่ได้ เอาอะไร ไม่มีอะไร นอกจากให้คำตอบที่ดีแก่ปัญหาทุกอย่างนี้

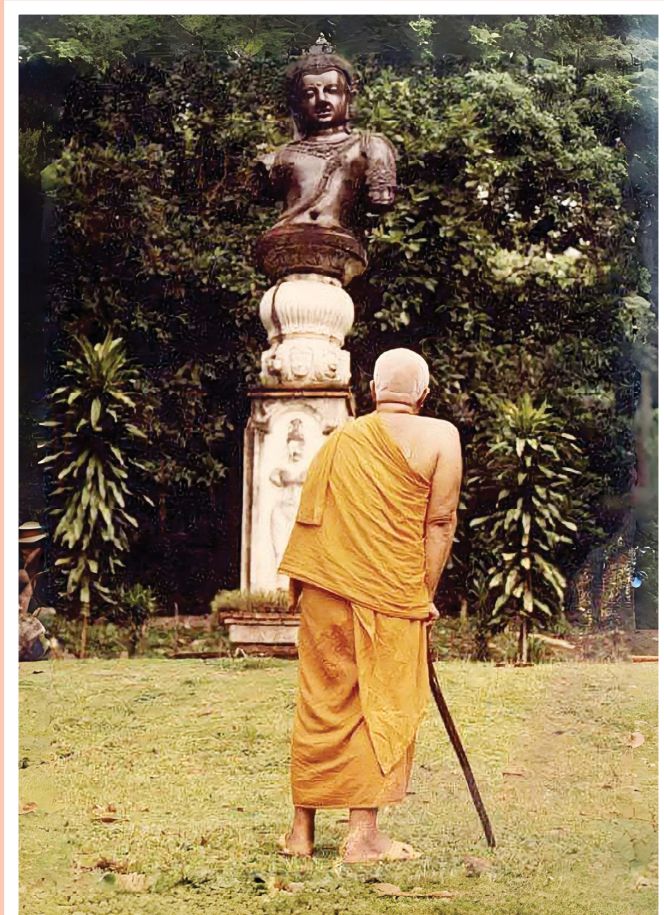
ถ้าว่ามนุษย์คนหนึ่งเกิดมาไม่ครบ ๔ อย่างดังกล่าว มา นี้ ก็เรียกว่า ไม่ใช่มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบของมนุษย์

ที่นี้ คุณลองสังเกตดูเถอะ มนุษย์เดี๋ยวนี้เป็นอย่างไร ๆ ยิ่งมนุษย์ ที่นิยมกันว่าเจริญแล้ว เช่น พวกฝรั่ง เป็นต้น ไม่มีทางที่จะปรับกันได้ กับระดับทั้ง ๔ นี้เลย มักบ้ากิน บ้ากาม บ้าเกียรติ จนแก่เฒ่าเข้า โลงไป แล้วเมื่อเป็นเด็ก ๆ ก็ไม่อยู่ในระเบียบวินัยที่ดี ก็เพราะเขาเปิด ประชาธิปไตยมาตั้งแต่แรก เรื่องระหว่างเพศ เดี่ยวนี้ไม่มีศีลธรรม ไม่มี ระเบียบอะไรที่จะต้องเคร่งครัด ถือเป็นเรื่องธรรมดาเปิดให้เด็ก ๆ ฟรี เต็มที่ แม้เป็นพ่อบ้านแม่เรือนแล้ว ก็ยังคิดแต่จะสนุกสนานเอร็ดอร่อย ฟุ้งซ่านเหมือนกับเด็ก ๆ ก็ยังมีมาอย่างนี้ จนถึงขั้นที่ควรจะเป็น

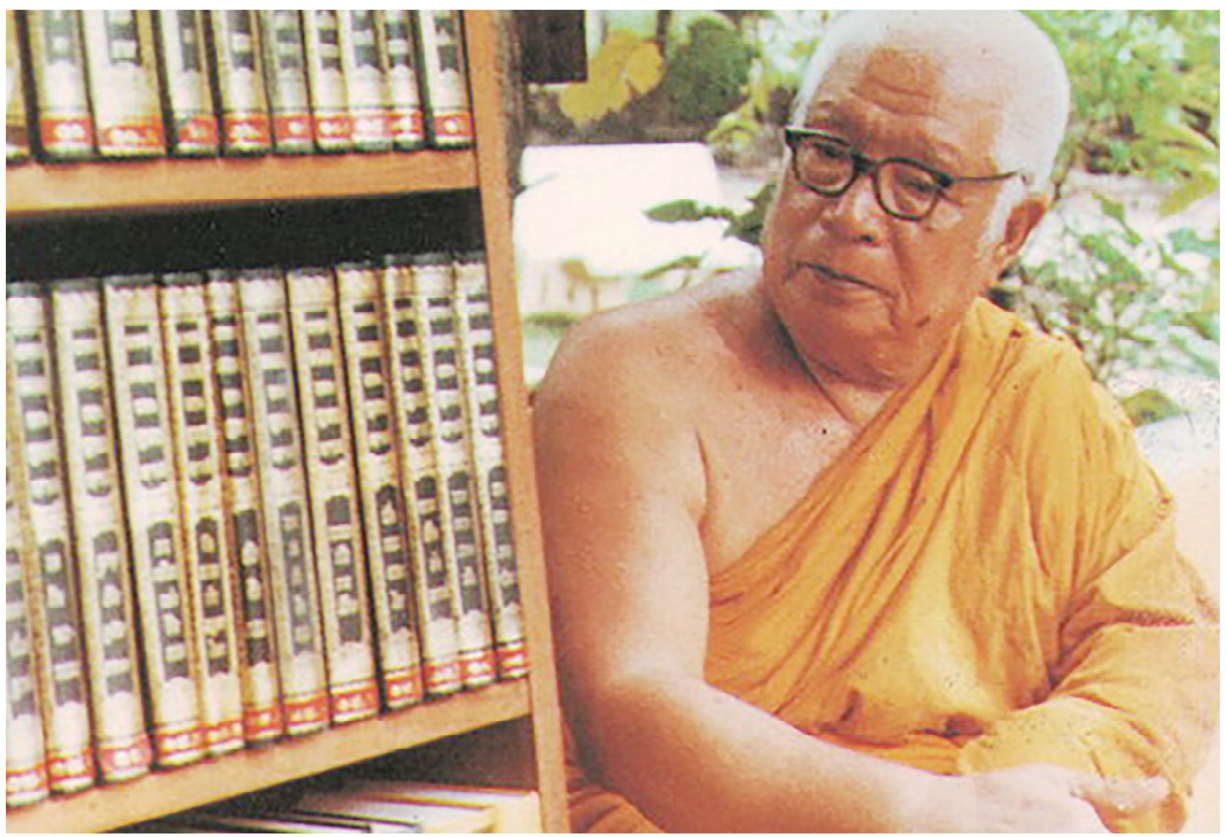
วนปรารถกันก็ไม่ได้เป็น ครั้นควรจะเป็นสันยาสิเที่ยวสองตะเกียง
ให้ผู้อื่นนั้น ก็เหลวหมดเลย

นี่มนุษย์เลวลงอย่างน่าใจหายถึงขนาดนี้ ฉะนั้น **มนุษย์ในโลกสมัยนี้มันปรับกันไม่ได้กับชีวิต ๔ ชั้นของมโนธรรมศาสตร์** ฉะนั้น จึงไม่แปลกที่มนุษย์สมัยนี้เข้าใจพุทธศาสนาไม่ได้ เข้าใจธรรมหรืออินดูธรรมอันสูงสุดอะไรไม่ได้ มันไม่แปลก ถ้าเป็นอย่างครั้งพุทธกาลนั้น เขาอยู่ในระดับระบอบนี้กันทั้งหมด จึงง่ายที่คนจะเป็นพระอรหันต์หรืออะไรได้ง่ายมาก พอมาถึงสมัยนี้ยากที่คนจะเป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้ ชีวิตมันเปลี่ยนเป็นสัตว์ที่จะกลับจนตลอดชีวิตไป ไม่มีพรหมจารี ไม่มีคฤหัสถ์ ไม่มีวนปรารถ ไม่เหมือนระบอบชีวิตอย่างครั้งพุทธกาล ซึ่งเหลืออยู่มาแต่เดิม แต่ก่อนโน้นเขาก็มีหลักอย่างนั้นกันมาแล้ว คือว่าตั้งแต่มีมโนธรรมศาสตร์ แล้วจะก็ปีก็พันปีก็ตามใจ ถ้าถือตามมโนธรรมศาสตร์ ก็ต้องมีชีวิตอย่างนี้ ทั้งพวกผู้พิพากษาตุลาการนี้ ต้องเป็นพวกที่ผ่านวนปรารถมาแล้วทั้งนั้น

“
...มนุษย์เลวลง
อย่างน่าใจหาย
ถึงขนาดนี้
ฉะนั้น
มนุษย์ในโลกสมัยนี้
มันปรับกันไม่ได้กับ
ชีวิต ๔ ชั้น
ของมโนธรรมศาสตร์...
”

คิดดูเถิด เตี้ยวันนี้เราเอาเด็ก ๆ มาเป็นตุลาการอย่างนี้ จะฉลาดหรือจะสูง หรือจะลึกซึ้ง หรือจะเห็นแก่ผู้อื่นได้ **อย่างไร** เด็ก ๆ ที่ยังเห็นแก่เกียรติ แก่กาม แก่กินอะไรอย่างนี้ ย่อมไปไม่รอด มนุษย์สมัยนี้ จึงไปไม่รอดนี้ไม่ใช่เฉพาะประเทศไทย ว่าที่เดียวทั่วโลกเลย ระบบชีวิต ๔ นี้มีไม่ได้เสียแล้ว ในฐานะเป็น วัฒนธรรมประจำมนุษย์ จะมีได้แต่เฉพาะคนบางคน เหมือนคนแสน คนจะมีสมัครเป็นอย่างนี้สักคนหนึ่ง ที่ว่ามีนั้น ก็คงจะมีไม่ใช่ไม่มีในโลกเวลานี้ แสนคนล้านคนจะมีคนสมัครดำเนินชีวิตในระบบ ๔ ขึ้น ตามมนุษยธรรมศาสตร์นี้สักคนหนึ่ง.

ที่มา : ธรรมโฆษณของพุทธทาส เรื่องธรรมปาฏิโมกข์, ลำดับที่ ๓๑ บนแถบพื้นสีน้ำเงิน, เรื่องที่ ๕ ภูมิต่าง ๆ และ แนวครองชีวิต. บรรยายวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๑๐, หน้า ๑๗๔-๑๗๘.